

УДК 658.3

JEL classification: M11, Q01

Олена ЗАМУЛА

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра менеджменту та оподаткування,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Україна
E-mail: ovzamula@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3601-2180>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-8340-2020>

Олексій ЗАМУЛА

кандидат технічних наук, доцент,
доцент,
кафедра міжнародного бізнесу та фінансів,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Україна
E-mail: uazamula@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4700-1011>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-8245-2020>

Ірина УГРІМОВА

кандидат економічних наук,
доцент,
кафедра менеджменту та оподаткування,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»,
Україна
E-mail: ugrimova1309@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4641-1051>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-9187-2020>

© Олена Замула, Олексій Замула,
Ірина Угрімова, 2020

Отримано: 18.01.2020 р.

Прорецензовано: 06.02.2020 р.

Рекомендовано до друку: 26.02.2020 р.

Опубліковано: 28.02.2020 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Олена Замула (Україна)
Олексій Замула (Україна)
Ірина Угрімова (Україна)

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПРОМИСЛОВОЇ КОРПОРАЦІЇ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Розвиток сучасного суспільства визначається взаємодією різноманітних державних, комерційних і громадських організацій, що мають власні принципи, традиції та цінності, на яких ґрунтується поведінка окремих осіб. В такому разі для промислових корпорацій актуальною проблемою є пошук ціннісно-орієнтованої ідеї щодо розвитку системи управління на засадах дбайливого ставлення до середовища та з урахуванням інтересів всіх стейкхолдерів. Вона має бути прийнята споживачами, колективом і власниками підприємства, без чого неможлива подальша її успішна реалізація. Для цього весь процес, від розробки ідеї до контролю одержаних результатів, повинен здійснюватись на основі науково обґрунтованих методичних і практичних рекомендацій щодо вибору відповідних управлінських заходів, які максимально сприятимуть сталому розвитку підприємства.

Мета даного дослідження полягає в розробці системи управління сталим розвитком промислової корпорації за мінімізації втрат, спричинених реалізацією фінансових, технологічних та екологічних ризиків.

Методологія здійснення роботи ґрунтується на методі системного аналізу при описі системи управління сталим розвитком промислової корпорації, та управлінських методах при розробці управлінських заходів.

Результати статті полягають у формулюванні визначення поняття «система управління сталим розвитком промислової корпорації» як системи, в якій керівники різних рівнів здійснюють щодо екологічного, економічного і соціального елементів керованої підсистеми промислових корпорацій цілеспрямований комплекс заходів щодо забезпечення позитивних змін соціально-економічних показників діяльності за мінімізації втрат, спричинених реалізацією ризиків, пов'язаних із дією фінансових, еколого-технологічних та людських чинників. Для досягнення встановлених цілей в управлінні сталим розвитком керівникам промислових корпорацій пропонується здійснювати вибір комплексу заходів по відношенню до екологічного, економічного та соціального елементів керованої підсистеми, який має включати: організаційні зміни для визначення центрів відповідальності прийняття рішень, виявлення ознак реалізації ризиків та недопущення появи відповідних втрат, а також оптимізацію розподілу результатів діяльності промислової корпорації серед стейкхолдерів.

Замула О., Замула О., Угрімова І. Формування системи управління сталим розвитком промислової корпорації. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30. № 1. Частина 1. С. 90-96.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.090>

Ключові слова: система управління; промислова корпорація; сталий розвиток підприємства; центр відповідальності; потенціал; втрати.

UDC 658.3

JEL classification: M11, Q01

Olena ZAMULA (Ukraine)

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Management and Taxation,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute», Ukraine
E-mail: ovzamula@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-3601-2180>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-8340-2020>*

Oleksii ZAMULA (Ukraine)

*PhD in Engineering,
Associate Professor,
Department of International Business and
Finance,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute», Ukraine
E-mail: uazamula@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4700-1011>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-8245-2020>*

Iryna UHRIMOVA (Ukraine)

*PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Management and Taxation,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute», Ukraine
E-mail: ugrimova1309@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4641-1051>
<http://www.researcherid.com/rid/AAK-9187-2020>*

© Olena Zamula, Oleksii Zamula, Iryna Uhrimova,
2020

Received: 18.01.2020

Revised: 06.02.2020

Accepted: 26.02.2020

Online publication date: 28.02.2020

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

Olena Zamula (Ukraine)
Oleksii Zamula (Ukraine)
Iryna Uhrimova (Ukraine)

FORMATION OF A MANAGEMENT SYSTEM FOR AN INDUSTRIAL CORPORATION'S SUSTAINABLE DEVELOPMENT

ABSTRACT

Introduction. The development of a modern society is determined by the interaction of various state, commercial and public organizations, which have their own principles, traditions and values, on which the behavior of individuals is based. In such a case, an urgent problem for industrial corporations is finding a value-oriented idea to develop a system of careful management of the environment and taking into account the interests of all stakeholders. It must be accepted by consumers, staff and business owners, without which its successful implementation is impossible. For this purpose, the whole process, from the development of the idea to the control of the obtained results, should be carried out on the basis of scientifically substantiated methodical and practical recommendations for the choice of appropriate management measures that will maximally contribute to the sustainable development of the enterprise.

Purpose. The purpose of this study is to develop a management system for an industrial corporation's sustainable development while minimizing the losses caused by the realization of financial, technological and environmental risks.

Methodology. The methodology of the work is based on the method of systematic analysis in describing a management system for an industrial corporation's sustainable development, and management methods in the development of management measures.

Results. The results of the article are to formulate the definition of "management system for an industrial corporation's sustainable development" as a system in which executives of various levels exercise on the environmental, economic and social elements of the managed subsystem of industrial corporations a purposeful set of measures to ensure positive changes in socio-economic indicators of activity loss while minimizing caused by the realization of risks associated with the effects of financial, environmental, technological and human factors. In order to achieve sustainable development goals, industrial corporation executives are invited to choose a set of measures for the environmental, economic and social elements of the managed subsystem, which should include: organizational changes to identify the centers of decision-making responsibility, identify signs of risk realization and prevent the occurrence of appropriate risks and optimizing the distribution of results of industrial corporation activities among stakeholders.

Zamula, O., Zamula, O., & Uhrimova, I. Formation of a management system for an industrial corporation's sustainable development. *Economic analysis*, 30 (1, Part 1), 90-96.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.01.090>

Keywords: management system; industrial corporation; corporation's sustainable development; responsibility center; potential; losses.

Вступ

Управління сталим розвитком підприємства є саме тією сферою досліджень, яка цікавить науковців як в Україні так і поза її межами. Оскільки стало цілком зрозуміло, що діяльність промислових корпорацій призводить до погіршення стану навколишнього середовища, І. Ансофф [1], Г. П. Друкер [2], Г. Мінцберг [3] та інші видатні науковці запропонували удосконалену методологію стратегічного управління розвитком підприємств. Згодом концептуальні зміни у суспільних настроях останньої чверті ХХ століття відобразилися і у роботах вітчизняних вчених. Зокрема, І. П. Васильчук [4], Н. В. Васюткіна [5], В. Г. Герасимчук [6], О. І. Лайко [7], І. М. Семененко [8], І. І. Смачило [9] розглянули у своїх доробках різні аспекти сталого розвитку підприємств.

Невирішеною частиною у дослідженні управління розвитком промислової корпорації є недостатнє теоретичне та методичне обґрунтування заходів щодо вдосконалення організаційних процесів на основі збалансованого зростання економічного та соціального елементів за мінімізації втрат від реалізації екологічних, технологічних та фінансових ризиків.

Мета статті

Мета статті – розробка системи управління сталим розвитком промислової корпорації за мінімізації втрат, спричинених реалізацією фінансових, технологічних та екологічних ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження

Від початку досліджень у напрямі управління сталим розвитком підприємства у вітчизняній науковій літературі переважно дискутуються питання щодо визначення цього поняття та відповідності його перекладу з англійської мови на українську [8]. При цьому більшість авторів вважають обґрунтованим поєднання у системі управління сталим розвитком підприємства соціального, економічного та екологічного елементів [7]. Водночас існує неузгодженість позицій науковців та українського законодавства щодо дефініції такої категорії як корпорація [10]. Це ускладнює процес розробки теоретико-методичного забезпечення управлінських дій щодо досягнення і підтримки збалансованості складових промислової корпорації як відкритої системи.

Поєднуючи філософію сталого розвитку з корпоративними формами власності в концепцію корпоративної стійкості, Васильчук І. П. називає її «бізнесовим підходом, який створює довгострокову акціонерну цінність (long-term shareholder value) за рахунок можливостей і управління ризиками, які виникають в результаті економічного, соціального та екологічного розвитку» [4, с. 40].

Спираючись на наведене визначення та зважаючи на міжнародне розуміння корпоративних форм господарювання, будемо надалі в дослідженні вживати поняття «сталий розвиток промислової корпорації». Зазначимо також, що розробка рекомендацій щодо формування системи управління розвитком підприємства в умовах стрімких змін на глобальному та національному рівнях може бути забезпечена лише за умови критичної переоцінки відомих теоретичних положень та на основі таких загальноприйнятих фундаментальних понять, як «управління», «розвиток», «система».

По-перше, управління розвитком корпорації має бути спрямованою діяльністю [11, с. 1511], тобто бути направленим на досягнення певної мети. Як специфічний вид діяльності управління здійснюється керівництвом через вплив на засоби, способи та умови діяльності інших людей [12] лише за допомогою прийняття на основі отриманої інформації рішень та доведення їх до виконавців. По-друге, розвитком є процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого [11]. Отже, основною метою управління цим процесом для промислового підприємства є покращення визначених показників його діяльності. По-третє, максимальний ефект від запровадження принципів сталого розвитку щодо промислових корпорацій можливий лише у разі системного підходу. В такому випадку управління соціальним, економічним та екологічним елементами підприємства потрібно об'єднати в єдину систему, яка буде частиною загальної системи управління, а її цільова спрямованість відповідатиме затвердженій стратегії діяльності [13]. Вона має бути здатною швидко реагувати на зміни факторів внутрішнього і зовнішнього середовища з врахуванням особливостей корпоративного управління.

Управління сталим розвитком підприємства з позицій системного підходу представляє собою систему, яка в елементарному вигляді складається з суб'єкту управління, об'єкту управління і зв'язків між ними, через які відбувається здійснення управлінського впливу на господарську діяльність працівниками, основним посадовим обов'язком яких є прийняття рішень та доведення їх до підлеглих [14]. Таким чином забезпечується виконання виробничих та організаційних завдань відповідно до затверджених планів. Спираючись на відомі моделі системно-орієнтованого управління організаціями та окремими її елементами [15], у системі, покликаний забезпечувати досягнення і підтримку стану сталості розвитку підприємства, будемо виділити такі складові:

1. Вхід системи: фінансові, матеріальні, нематеріальні та трудові ресурси.

2. Система управління розвитком у межах організаційної структури корпорації, яка включає керуючу та керовану підсистеми.

До керуючої підсистеми віднесемо цілі та завдання управління розвитком, суб'єктів управління (власники, менеджери) та їх функції, методи та інструменти управління. Зазвичай в промисловій корпорації суб'єкт управління представлений керівниками вищого, середнього та нижнього рівнів. До керованої підсистеми належать об'єкт управління у формі трансформаційного процесу, що взаємодіє з потенціалом підприємства та складається з низки етапів: консолідація ресурсів в оптимальній пропорції на вході системи, їх подальша переробка всередині організації та одержання результатів на виході.

3. Вихід системи управління сталим розвитком промислової корпорації: економічні, екологічні та соціальні результати діяльності підприємства та їх розподіл серед стейкхолдерів: продукція, фінансові результати, показники задоволеності споживачів, характеристика напряму і ступінь впливу на середовище, податки і звітність, офіційна та неофіційна інформація, навчання і розвиток працівників, безпека соціальної взаємодії, тощо.

Ґрунтуючись на вище зазначеній моделі, зазначимо, що на вході системи управління розвитком наявні ресурси підприємства (трудові, фінансові, матеріальні та нематеріальні)

перетворюються у витрати поточного періоду та потенціал. Їх рівень і структура повинні залежати від цілей і завдань, встановлених керуючою підсистемою, а досягнення потрібного результату – від функцій, заходів, методів та інструментів, які застосовуються по відношенню до керованої підсистеми. В середині системи відбувається трансформаційний процес, результативність та ефективність якого залежить не лише від дій керуючої підсистеми, але й від ступеня реалізації екологічних, економічних та соціальних ризиків, що спричиняють появу втрат.

На рис. 1 зображений процес перетворення ресурсів підприємства, які мають часові, просторові та особистісні характеристики, у потенціал та у витрати поточного періоду, а також у втрати, що виникають не лише через неадекватність дій учасників трансформаційного процесу, а й через їх бездіяльність, затримку в прийнятті та реалізації рішень.

Тому визначимо втрати як нецільове зменшення потенціалу промислової корпорації, а також грошове вираження ресурсів, які були спрямовані на здійснення трансформаційного процесу чи окремих його етапів та частково або повністю не були використані достатньо ефективно через реалізацію ризиків, пов'язаних із дією фінансових, еколого-технологічних та людських чинників.

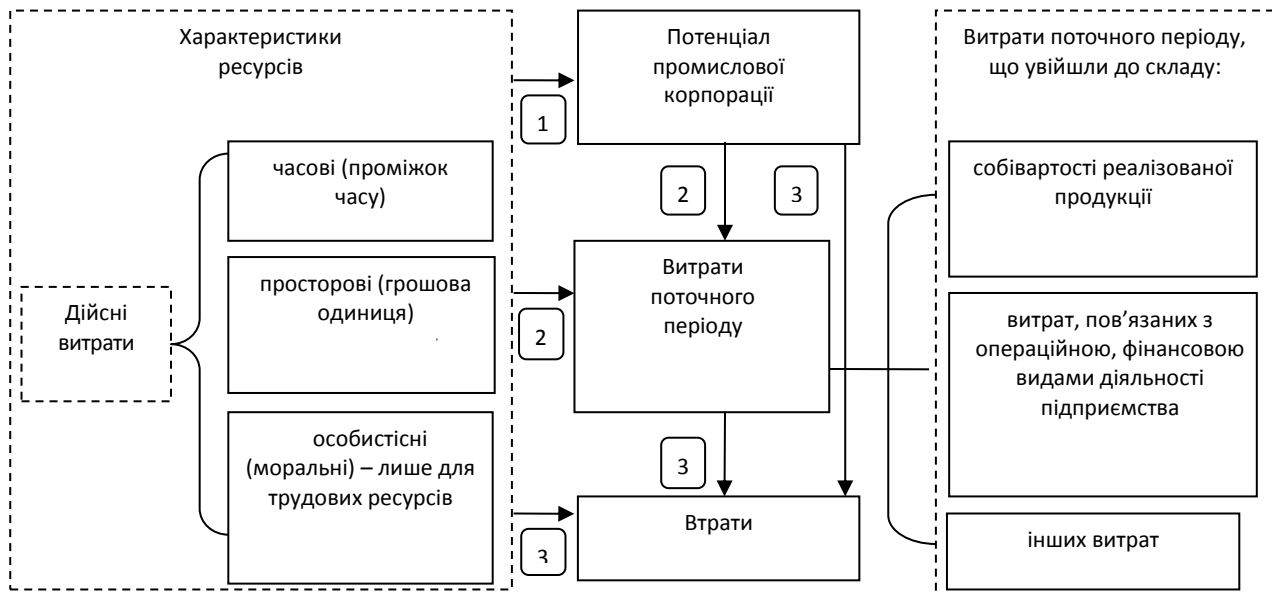

Рис. 1. Процес перетворення ресурсів підприємства у потенціал промислової корпорації (1), витрати поточного періоду (2) та втрати (3) (розроблено авторами)

Загалом системність передбачає структурування і взаємодію всіх елементів управління сталим розвитком для отримання ефекту синергії при витратанні ресурсів підприємства на здійснення трансформаційного процесу, в результаті чого формуються основні результати діяльності, що відображаються через зміну низки показників. Ці зміни, в свою чергу, можуть бути охарактеризовані

як позитивні, нейтральні та негативні. Вважаємо, що лише за умови спостереження позитивних змін відібраних показників можна стверджувати про досягнення стану сталості розвитку підприємства.

Отже, маємо можливість сформулювати визначення поняття «система управління сталим розвитком промислової корпорації» як системи, в якій керівники різних рівнів здійснюють щодо

екологічного, економічного і соціального елементів керованої підсистеми промислових корпорацій цілеспрямований комплекс заходів щодо забезпечення позитивних змін соціально-економічних показників діяльності за мінімізації втрат, спричинених реалізацією ризиків, пов'язаних

із дією фінансових, еколого-технологічних та людських чинників. На основі узагальнення розглянутих вище положень та пропозицій, розроблено систему управління сталим розвитком підприємства (рис. 2).

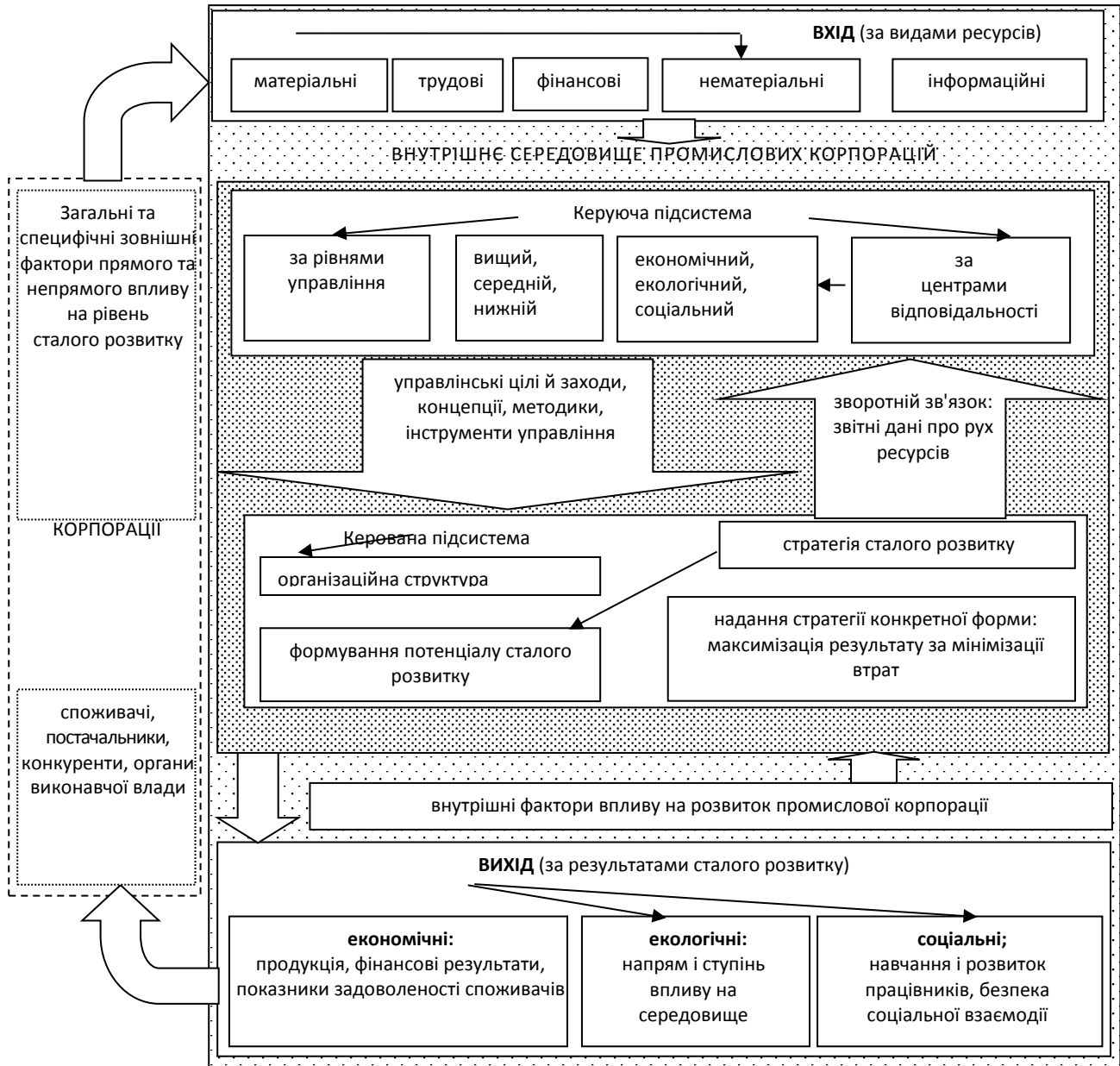

Рис. 2. Система управління сталим розвитком промислової корпорації (розроблено авторами)

Для успішного функціонування підприємства важливо сформулювати методологію мінімізації втрат в процесі підтримки його сталого розвитку. Вона має містити таку послідовність заходів, яка враховуватиме всі фактори впливу на господарську діяльність, як внутрішні так і зовнішні. Ця методологія має бути чіткою і зрозумілою, придатною до реалізації працівниками. Пропонуємо наступні етапи з підтримки стану сталого розвитку промислової корпорації.

1. Комплексний та безперервний аналіз діяльності та оцінка її результатів. Цей крок здійснюється на основі різних видів обліку, серед яких найбільш придатними для прийняття рішень в системі управління сталим розвитком підприємства є управлінський, фінансовий та податковий.

2. Дослідження факторів безпосереднього та опосередкованого впливу зовнішнього середовища на діяльність промислової корпорації, серед яких необхідно визначити такі, що сприяють або ж

www.econa.org.ua

заважають досягненню або підтримці стану сталості його розвитку.

3. Розробка стратегії сталого розвитку, яка має включати наступні елементи:

- формування та оптимізація структури витрат, направлених на досягнення та підтримку стану сталості розвитку промислової корпорації;
- забезпечення руху у напрямі збільшення позитивних та зменшення негативних впливів на навколишнє середовище;
- розробка антикризових заходів, які дозволять своєчасно виявляти ознаки реалізації ризиків та не допускати виникнення відповідних втрат.

4. Надання стратегії конкретної форми та її покрокова реалізація: максимізація результату за мінімізацією втрат.

5. Оптимізація розподілу результатів діяльності промислової корпорації серед стейкхолдерів. Узгодженість інтересів досягається за рахунок

збалансованості споживчої цінності продукції, стану розвитку працівників та показників їхньої взаємодії, дивідендної політики, забезпечення гармонічної взаємодії із зовнішнім середовищем.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, з метою досягнення встановлених цілей в управлінні сталим розвитком керівникам промислових корпорацій пропонується здійснювати вибір комплексу заходів по відношенню до екологічного, економічного та соціального елементів керованої підсистеми, який має включати: організаційні зміни для визначення центрів відповідальності за прийняття рішень, виявлення ознак реалізації ризиків та недопущення появи відповідних втрат; а також оптимізацію розподілу результатів діяльності промислової корпорації серед стейкхолдерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия. Санкт-Петербург : Питер, 1999. 416 с.
2. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2004. 272 с.
3. Минцберг Г., Альстрэнд Б., Лэмпел Дж. Школы стратегий. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 336 с.
4. Васильчук І. П. Оцінка діяльності корпорацій в контексті сталого розвитку. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 2. С. 39-44.
5. Васюткіна Н. В. Управління сталим розвитком підприємств: теоретико-методологічний аспект. Київ : Лира-К, 2014 . 334 с.
6. Герасимчук В. Г. Управлінський вектор економічної складової сталого розвитку: Україна та світ. *Економіст*. 2007. № 9. С. 7-9.
7. Лайко О. І. Потенціал сталого розвитку стратегічних ринків України : монографія; НАН України, Ін-т проблем ринку та екон.-екол. дослідж. Одеса : ІПРЕД НАН України, 2015. 526 с.
8. Семенов І. М. Теоретична конструкція концепції сталого розвитку підприємства. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2015. № 4. С. 232-236.
9. Смачило І. І. Механізм управління сталим розвитком підприємств харчової промисловості : дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04. Тернопіль, 2012. 235 с.
10. Руденко В. В. Корпорації в Україні та за кордоном: сутність і характерні ознаки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. Вип. 4. С. 145-148.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 170000 сл. та словосполучень / [уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ : Ірпінь : Перун, 2001. 1440 с.
12. Приживара С. В. Управління як специфічний вид діяльності. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_1_9.pdf.
13. Гребешков О. М. Інформаційна стратегія підприємства : теоретико-методичні аспекти розробки та впровадження : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04; Держ. вищ. навч. закл. «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». Київ: КНЕУ, 2013. 20 с.
14. Калюжна Н. Г. Система управління підприємством як предмет дослідження теорії організації. *Вісник економічної науки України*. 2011. № 2 (20). С. 51-54.
15. Харченко В. А. Основні характеристики системи управління підприємством. Тези наук.-практ. конф. молодих учених та студ. «Наукові дослідження молоді – інновації в науці та практиці» (Маріуполь, 11-13 черв. 2013 р.). Маріуполь : ПДТУ, 2013. С. 184-186.

REFERENCES

1. Ansoff, Y. (1999). *Novaja korporativnaja strategija*. Sankt-Peterburg: Piter [in Russian].
2. Druker, P. (2004). *Zadachy menedzhmenta v XXI veke*. Moscow: Viliams [in Russian].
3. Mintsberg, H., Alstrend, B., & Lempel, Dzh. (2000). *Shkoly strategij*. Sankt-Peterburg : Piter. [in Russian].
4. Vasylichuk I. P. (2012). Otsinka diialnosti korporatsii v konteksti staloho rozvytku. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, 2, 39-44 [in Ukrainian].
5. Vasiutkina, N. V. (2014). *Upravlinnia stalym rozvytkom pidpriemstv: teoretyko-metodolohichni aspekt*. Kyiv : Lira-K [in Ukrainian].
6. Herasymchuk, V. H. (2007). *Upravlinskyi vektor ekonomichnoi skladovoi staloho rozvytku: Ukraina ta svit*. *Ekonmist*, 9, 7-9 [in Ukrainian].

www.econa.org.ua

7. Laiko, O. I. (2015). Potensial staloho rozvytku stratehichnykh rynkiv Ukrainy. Odesa : IPREED NAN Ukrainy [in Ukrainian].
8. Semenenko, I. M. (2015). Teoretychna konstruktsiia kontseptsii staloho rozvytku pidpriumstva. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu imeni Volodymyra Dalia*, 4, 232-236 [in Ukrainian].
9. Smachylo, I. I. (2012). *Mekhanizm upravlinnia stalym rozvytkom pidpriumstv kharchovoi promyslovosti*. Ternopil. [in Ukrainian]
10. Rudenko, V. V. (2015). Korporatsii v Ukraini ta za kordonom: sutnist i kharakterni oznaky. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, 4, 145-148 [in Ukrainian].
11. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy*. (2001). Kyiv : Irpin : Perun [in Ukrainian].
12. Pryzhyvara, S. V. (2012). Upravlinnia yak spetsyfichnyi vyd diialnosti. *Derzhavne budivnytstvo*, 1. Retrieved from : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_1_9.pdf [in Ukrainian].
13. Hrebeshkov, O. M. (2013). *Informatsiina stratehiia pidpriumstva : teoretyko-metodychni aspekty rozrobky ta vprovadzhenia*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
14. Kaliuzhna, N. H. (2011). Systema upravlinnia pidpriumstvom yak predmet doslidzhennia teorii orhanizatsii. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 2 (20), 51-54 [in Ukrainian].
15. Kharchenko, V. A. (2013). *Osnovni kharakterystyky systemy upravlinnia pidpriumstvom*. Tezy nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh ta stud. «Naukovi doslidzhennia molodi – innovatsii v nautsi ta praktytsi», 184-186 (Mariupol, 11-13 cherv. 2013 r.). Mariupol : PDTU [in Ukrainian].